

PAVEIKSLAS KAIP EKRAMAS: PSICHOANALITINIS IR KINEMATOGRAFIS POŽIŪRIAI

Milda Žvirblytė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

El. p. milda_zvirblyte@yahoo.com

Straipsnyje analizuojama šiuolaikinė Lietuvos tapyba paveikslo, kaip ekrano, aspektu. „Ekranas“ sąvoka taikoma dviem požiūriais – kinematografiniu (įvardijami nutapyto vaizdo bruožai, kuriuos menininkai konceptualizuoja) ir psichoanalitiniu (aiškinamas tapybos kūrinių turinys). Straipsnyje remiamasi Jacques'o Lacano žvilgsnio teorija, jo interpretatorių tekstais, taip pat šiuolaikinės tapybos kūrėjo ir mąstytojo Luco Tuymanso teorinėmis įžvalgomis.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: ekranas, povaizdis, žvilgsnis, melancholija, kinematografija, psichoanalizė.

Šiuolaikinėje Vakarų tapyboje pastebimas paveikslo, kaip ekrano, modelis. Kinematografinių strategijų paskatinti menininkai permąstė paveikslo struktūrą. Paveikslas tapo intelektualiniu konstruktu, sudarytu iš detaliai išanalizuoto antrinės kilmės vaizdo, jį prieš tai išardžius ir sukonstravus iš naujo. Menininkų ieškojimams būdingi vaizdo suvokimo būdų tyrinėjimai, tampa aktualios psichoanalitinės reikšmės išreiškimo strategijos, aktualizuojama vaizdo svarba atminties struktūroje. Šios tendencijos pastebimos ir kai kurių Lietuvos šiuolaikinės tapybos kūrėjų darbuose: Jono Gasiūno, Ričardo Nemeikšio, Eglės Ridikaitės, Patricijos Jurkšaitytės ir kt. Tokia tapyba reikalauja naujų analizės metodų. Pagrindinė šio straipsnio sąvoka –

„ekranas“. Ji taikoma dviem požiūriais – kinematografiniu ir psichoanalitiniu. Gilinamasi į Lacano ekrano sampratą, remiamasi jo žvilgsnio teorija, išdėstyta seminare „Apie žvilgsnį kaip objektą *mažoji a*“¹, bei jo interpretatorių tekstais (Peggy Phelan, Mariane Moore). Lacano teorija iš „ekranas“ sąvokos perspektyvos šiuolaikinės Lietuvos tapybos analizei taikoma pirmą kartą². Taip pat ji papildoma melancholijos as-

- 1 Jacques Lacan, *The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*, London: Vintage, 1994.
- 2 Kitų šio teoretiko psichoanalizės aspektų (susijusių su tikrove ir reprezentacija) taikymo šiuolaikinės Lietuvos tapybos kūrėjų paveikslams analizuoti galimybės nagrinėtos mano straipsnyje „Reprezentacijos pokyčiai šiuolaikinėje tapyboje. Psichoanalizės metodo taikymo galimybės“. Straipsnis įteiktas Vilniaus dailės akademijos leidyklai 2008 m.

PAINTING AS SCREEN: BETWEEN PSYCHOANALYSIS AND CINEMATOGRAPHY

Milda Žvirblytė

Key words: painting, screen, archetype, melancholia, glance, representations.

SUMMARY

Contemporary Lithuanian painting tends to display a model of painting as screen which functions through associations with cinematography and psychoanalysis. When in the context of painting, the concept of screen receives equivocal interpretation.

The model of paintwork as screen relates to cinematography through deconstruction of a static image and the emergence of an ephemeral, off-centred composition which “explodes” from the prison of the frame. The emphasis is placed on the façade quality of representation; what is painted, appears frontal and rather flat. These are strategies consciously employed by the artists as such basic presentation of the image as identifiable by the perceiver is believed to activate his memory. The idea of

archetype explored in painting finds the common ground between cinematography and psychoanalysis.

In order to elicit the content hidden behind the representational façade or mask, psychoanalytical approach is applied. Therefore painting is not identified with projection – the key process in psychoanalysis – when a patient projects images of his unconscious on an impersonal screen. Such an approach would be too shallow for the contemporary painting.

The painted image, like a mask, hides the things ignored by the subject of melancholia (traumas, failures in painting, in representing reality) and the glance.

One of the types of a glance identifies by Jacques Lacan is the glance of a painter, related, according to Lacan, to the stylistics of painting and self-portraying. It does not appear part of the painting’s structure. The analysis of contemporary paintwork expands the idea of the painter’s glance as manifested also through other aspects like strong colour codes, the artist’s authentically formulated content (which is of importance for the artist only and encourages the spectator to find out what is hidden behind it).

The painted image coincides with the screen. Its function within the structural arrangement of the painting is to offer protection to the viewer from the actual encounter of the glance.